

European
Union
Kosovo

ARSIMI NË KOSOVË GJATË PANDEMISË COVID-19

EDITORIAL

ARSIMI NË KOSOVË GJATË PANDEMISË COVID-19

Marsin e vitit të kaluar, përderisa, një virus i ri u përshkallëzua në pandemi globale të njohur si COVID-19, qeveritë në pothuajse gjithë botën, morën vendimin e vështirë për mbylljen e dyerve të shkollave me qëllim të parandalimit të përhapjes së virusit dhe ruajtjes së shëndetit të qytetarëve. E gjendur në këto rrethana, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI), pas mbylljes së shkollave më 12 mars 2020, në bashkëpunim me akterë të tjerë në sektorin e arsimit, përfshirë, drejtoritë komunale për arsim (DKA), organizatat jo-qeveritare (OJQ) dhe industrinë e teknologjisë informative (TI) ndërmorën hapat e shpejtë dhe të nevojshëm për organizimin e mësimin në distancë, e cila fillimisht u organizua për nxënësit në arsimin fillor (klasa 1-5), ndërkaq ditë më vonë edhe për nxënësit në arsimin e mesëm të ulët (klasa 6-9). Mësimi në distancë për këto nivele të arsimit përfshiu transmetimin e video-ligjëratave në Radio Televizionin Publik të Kosovës (RTK). Ndërkaq, për nivelin e mesëm të lartë, klasat 10 - 12 (gjimnazet dhe shkollat profesionale) organizimi i mësimin në distancë ishte lënë në përgjegjësi të komunave. Në këtë drejtim, krahas videove të transmetuara, mësimdhënësit shfrytëzuan platforma të ndryshme elektronike siç janë ZOOM, Skype, Google Meet, dhe Google Classroom, për të ndarë detyrat e shtëpisë dhe materialet e tjera mësimore. Gjatë po të njëjtës periudhë, MASHTI në bashkëpunim me donatorët si UNICEF dhe Save the Children lansoi dy platforma online, përkatësisht, platformën për edukimin në fëmijërinë e hershme për grup moshat 0-6 vjeç¹ si dhe platformën për arsimin gjithëpërfshirës². Krahas këtyre, MASHTI zhvilloi edhe udhëzues të ndryshëm për realizimin e mësimin në distancë, i cili vazhdoi deri në përfundim të vitit shkollor 2019/20.

Ndërkaq, duke mos qenë një vit i zakonshëm, viti i ri shkollor 2020/21 në Kosovë filloi me vonesë në kushte të kufizimeve, me maska mbrojtëse, matje të temperaturës, dezinfektim duarsh dhe mjedisesh, si dhe distancë fizike. Autoritetet arsimore në nivel qendror dhe lokal parashikuan organizimin e procesit mësimor sipas tre skenarëve: **Skenari A** – mësimi në shkollë; **Skenari B** – mësim i kombinuar dhe **skenari C** – mësim në distancë, të përcaktuar në udhëzuesin e përgjithshëm të MASHTI për organizimin e vitit shkollor 2020/21³ në kushtet dhe rrethanat e krijuara nga pandemia COVID-19. Përzgjedhja e skenarëve bëhet varësisht nga situata epidemiologjike në vend dhe kushtet specifike të institucioneve parashkollore/shkollave. Ndonëse nuk ka të dhëna të sakta, sipas MASHTI vlerësohet se shkollat në Kosovë kryesisht kanë funksionuar sipas skenarit A dhe B.

Megjithëkëtë, kjo mënyrë e organizimit të mësimin në kushte pandemie, qoftë mësimin në shkollë, atij të kombinuar apo mësimin në distancë, u përball me sfida të shumta, si për mësimdhënësit ashtu edhe për prindërit, nxënësit dhe komunitetin arsimor në përgjithësi. Kjo për arsye se përveç sfidave të tjera, sistemi ynë arsimor nuk ishte i përgatitur për një mënyrë të

¹ Edukimi në Distancë: Kujdesi, Zhvillimi dhe Edukimi në Fëmijërinë e Hershme për Moshën 0-6 vjeç. MASHTI, Prill 2020. <https://edukimihershem.rks-gov.net/>

² Mësimi në distancë për Fëmijët me Nevoja të Veçanta Arsimore – Arsimit Gjithëpërfshirës. MASHTI, Prill 2020. <http://arsimigjithepershires.rks-gov.net/>

³ Udhëzues për Organizimin e Mësimin në Vitin Shkollor 2020/21 në Kushtet e Pandemisë COVID-19. MASHTI, Gusht, 2020. https://masht.rks-gov.net/uploads/2020/08/udhezuesi-final-file-10-09-2020_1.pdf

tillë të mësimdhënies dhe të nxënit. Masat e ndërmarra nga institucionet vendimmarrëse për organizimin e mësimi në distancë përmes transmetuesit publik RTK gjatë vitit të kaluar konsiderohen si të shpejta dhe në përputhje me situatën e krijuar nga pandemia COVID-19 për të mundësuar vazhdimin e vitit shkollor dhe qasje në mësim për të gjithë fëmijët/nxënësit e Kosovës. Megjithatë, e diskutueshme mbetet cilësia e organizmit të këtij mësimi në distancë, përfshirë cilësia e video-materialeve dhe cilësia e qasjeve të mësimdhënies që i kanë praktikuar dhe që vazhdojnë t'i praktikojnë mësimdhënësit gjatë mësimi në distancë. Në këtë drejtim, përkundër që ka kaluar më shumë se një vit që nga fillimi i pandemisë dhe mobilizimit të të gjithë akterëve për organizimin e mësimi në distancë, vlen të theksohet se Kosovës ende i mungon një platformë e standardizuar për organizimin e mësimi në distancë. Si rrjedhojë, organizimi i procesit mësimor në kushte pandemie, vazhdon të mos jetë i unifikuar në nivel vendi, ku komunat/shkollat, përkatësisht mësimdhënësit shfrytëzojnë platforma dhe qasje të ndryshme të mësimdhënies dhe vlerësimit të nxënësve.

Në anën tjetër, me mbylljen e shkollave dhe më pastaj organizimin e mësimi në kushte pandemie, mësimdhënësit në Kosovë janë përballur me sfidën e kalimit në mësimin në distancë, e cila kërkon njohuri dhe shkathtësi të mira të shfrytëzimit të teknologjisë informative për mësimdhënie cilësore dhe efektive. Në këtë drejtim, ndonëse mungojnë të dhëna të sakta, një numër i konsiderueshëm i mësimdhënësve vlerësohet se nuk kishin përvojë të mëhershme në organizimin e mësimi në distancë apo atij të kombinuar, ndërkaq, në anën tjetër, shfrytëzimi i teknologjisë gjatë procesit mësimor ishte tejet i ulët dhe përbënte sfidë për sistemin arsimor në Kosovë edhe para shfaqjes së virusit COVID-19. Ngjashëm si më lartë, përkundër që ka kaluar më shumë se një vit që nga shfaqja e pandemisë, në Kosovë ka munguar ofrimi i mbështetjes për mësimdhënësit në zhvillimin e aftësive dixhitale, e cila iu është lënë iniciativës dhe vullnetit të tyre. Në këtë drejtim, situata e krijuar nga COVID-19 dëshmoi edhe një herë rëndësinë e integritimit të TIK në mësimdhënie dhe nevojën për të investuar në infrastrukturën shkollore dhe zhvillimin e shkathtësive të mësimdhënësve në shfrytëzimin e TIK. Në të njëjtën linjë, u vë dukshëm në pah roli i prindërve në edukimin dhe arsimimin e fëmijëve si dhe nevoja për të rritur përfshirjen e prindërve në jetën e shkollës, përmes funksionalizimit të këshillave të prindërve, dhe ofrimit të programeve trajnuese dhe aktiviteteve të tjera arsimore.

Pandemia COVID-19 dhe sfidat e përcjella kanë prekur të gjithë fëmijët, e më së shumti fëmijët nga grupet e cenueshme, përfshirë fëmijët me status të ulët socio-ekonomik, fëmijët me nevoja të veçanta arsimore si dhe fëmijët nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian. Sipas të dhënave nga MASHTI, në mësimin në distancë të organizuar gjatë periudhës mars – qershor të vitit të kaluar nuk kanë qenë të përfshirë gjithsej 9,070 apo 2.8% e fëmijëve.⁴ Arsyet kryesore ishin mungesa e pajisjeve teknologjike dhe qasjes në internet të cilat pamundësuan pjesëmarrjen e këtyre fëmijëve në mësimin në distancë. Përkundër që nuk ka të zhvilluar një politikë të veçantë për të shmangur thellimin e pabarazive arsimore gjatë pandemisë, me fillimin e vitit të ri shkollor, MASHTI në bashkëpunim me donatorët u angazhuan në përkrahjen e këtyre fëmijëve me pajisje të ndryshme teknologjike. Megjithëkëtë, konsiderohet se mjetet e shpërndara janë të

⁴ Udhëzues për Organizimin e Mësimi në Vitin Shkollor 2020/21 në Kushtet e Pandemisë COVID-19. MASHTI, Gusht, 2020. https://masht.rks-gov.net/uploads/2020/08/udhezuesi-final-file-10-09-2020_1.pdf

pamjaftueshme dhe se shumë fëmijë ende vazhdojnë të ballafaqohen me sfidën e mungesës së pajisjeve teknologjike dhe materialeve tjera mësimore.

Për fund, të gjitha sfidat e lartpërmendura si pasojë e pandemisë rezultojnë në humbje mësimore të nxënësve, që do të kenë ndikime afatgjate në arsimimin dhe të ardhmen e fëmijëve. Humbje mësimore nënkupton humbjen e njohurive dhe shkathtësive apo ngecjes së nxënësve që mund të jetë si rezultat i ndërprerjes së mësimimit për arsye të ndryshme, përfshirë: pushimet verore, braktisjen e përkohshme të shkollimit, mungesat e shumta, si dhe mësimdhënien jo-efektive. Që nga fillimi i pandemisë ishte e ditur se do të ketë humbje mësimore, për shkak se mësimi në distancë pa përgatitjet e duhura nuk mund të zëvendësojë procesin e zakonshëm mësimor në shkollë. Në këtë drejtim, raporti i Bankës Botërore mbi ndikimin e pandemisë në rezultatet e të nxënësve tek fëmijët, vlerëson se humbja mësimore si rezultat i organizimit të mësimimit në distancë, në vendet e Ballkanit Perëndimor do të jetë rreth 9 pikë të PISA apo 25% të vitit shkollor. Kjo humbje mësimore do të jetë edhe më e lartë (rreth 16 pikë të PISA apo 40% të vitit shkollor) tek fëmijët të cilët nuk kanë marrë pjesë në arsimin në distancë për arsye të ndryshme.⁵ Në këtë kuptim, situata e shkaktuar nga COVID-19 do të thellojë edhe më shumë pabarazitë në mes të fëmijëve/nxënësve, të cilat do të jenë edhe me të dukshme pas rikthimit në procesin e rregullt mësimor. Përveç vështirësive që i hasin gjatë mësimimit të rregullt, fëmijët nga grupet e cenueshme tanimë po përballen edhe me sfidat e qasjes në internet, teknologji, mjedis të përshtatshëm të të nxënësve e të tjera. Prandaj është e domosdoshme që të krijohen mundësi të barabarta dhe të trajtohen sa më parë dallimet e fëmijëve/nxënësve në procesin e mësim nxënies dhe adresimin e nevojave të tyre të veçanta.

Nga sa u tha më sipër, pandemia dhe rrjedhimisht organizimi i mësimimit në distancë, përveç sfidave, përbën një mundësi të mirë për të kuptuar rëndësinë dhe përparësinë e shfrytëzimit të teknologjisë në mësimdhënie dhe për të ndërmarrë masa konkrete në ndërtimin dhe përfshirjen e mësimimit online në sistemin arsimor të Kosovës. Përkundër që kjo përbën sfidë, MASHTI dhe akterët e tjerë arsimor duhet të përfshihen në sigurimin e infrastrukturës së nevojshme dhe mbështetjen e vazhdueshme të shkollave në zhvillimin e kapaciteteve të tyre në shfrytëzimin e teknologjisë arsimore. Po ashtu, duke marrë parasysh se pandemia COVID-19 do të vazhdojë për një kohë të pacaktuar, është e domosdoshme që të zhvillohet një platformë efektive, e standardizuar për organizimin e mësimimit në distancë, e cila do të shfrytëzohej nga të gjitha shkollat dhe krahas kësaj të ngritën kapacitetet e mësimdhënësve në përdorimin e saj.

Po ashtu, institucionet arsimore duhet t'u kushtojnë kujdes të veçantë fëmijëve që vijnë nga grupet e cenueshme për të cilët kërkohet qasje individuale në mënyrë që të krijohen mundësi të barabarta dhe të adresohen dallimet në mes të fëmijëve në arritjen e rezultateve të të nxënësve të parapara me programet mësimore. Përveç mbështetjes së fëmijëve me pajisje teknologjike, shkollat duhet që sa më parë të fillojnë organizimin e mësimimit plotësues/shtesë apo programeve tjera për kompensimin e humbjeve mësimore. Në këtë drejtim, hapi i parë mbetet identifikimi i të gjithë fëmijëve të cilët kanë ngecje në mësim dhe ofrimi i programeve mbështetëse bazuar në nevojat e tyre. MASHTI po ashtu duhet të konsiderojë organizimin e shkollave verore, shtyrjen e

⁵ Ndikimi Ekonomik dhe Social i COVID-19. Raport i Rregullt Ekonomik për Ballkanin Perëndimor. Banka Botërore, Qershor 2020. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/590751590682058272/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-Education.pdf>

procesit mësimor përtej vitit të rregullt shkollor në mënyrë që të minimizojë humbjet mësimore dhe ndikimin e tyre në të ardhmen.

Për fund por jo më pak e rëndësishme, vlerësohet se e gjithë energjia gjatë përballjes me pandeminë është përqendruar në organizimin e procesit mësimor, pjesëmarrjen fizike në shkollë, realizimin e programeve mësimore, ndërkaq, shumë pak është ofruar këshillim dhe mbështetje emocionale për fëmijët gjatë kësaj periudhe. Duke pasur parasysh numrin e ulët të psikologëve dhe pedagogëve në shkolla në nivel vendi, Qeveria duhet të konsiderojë të investojë jo vetëm në rritjen e numrit të psikologëve në shkolla, por edhe në zhvillimin e vazhdueshëm profesional të tyre dhe mbikëqyrjen e shërbimeve të tyre.

Ky editorial është hartuar nga Ema Rraci në kuadër të programit “Cilësia, Llogaridhënia dhe Gjithëpërfshirja në Arsim 2021” zbatuar nga Qendra për Arsim e Kosovës (KEC) me mbështetjen e Zyrës së Bashkimit Evropian në Kosovë. Përmbajtja e këtij editoriali në asnjë mënyrë nuk mund të merret si reflektim i qëndrimeve të Zyrës së Bashkimit Evropian në Kosovë.